

XIX. Yüzyıl Şâirlerinden İsmâil Sâdık Kemâl'in Âsâr-ı Kemâl'de Yer Alan Manzum Hilyesi*

Yasin KARAKUŞ**

Atıf / ©- Karakuş, Y. (2018). XIX. Yüzyıl Şâirlerinden İsmâil Sâdık Kemâl'in Âsâr-ı Kemâl'de Yer Alan Manzum Hilyesi, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 569-595.

Öz- İslamiyet, Türklerin hayatlarının her alanında olduğu gibi edebî hayatlarının şekillenmesinde de kendini göstermiş ve dinî konuların ele alındığı çok çeşitli edebî türün ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu edebî türlerden biri de Hz. Muhammed'in sûret ve sîretini konu edinen hilye türüdür. Klâsik edebiyatımızda, Hz. Muhammed'in fizîkî ve ruhî portresini ele alan hilye türünün manzum şekilleri on altıncı yüzyılda görülmeye başlanmış ve bu alanda pek çok örnek ortaya konmuştur. Türk kültüründe hilyeye büyük önem verilmiş, hilyeyi ezberleyenlerin hem dünyada hem ahirette büyük mükâfatlara nâil olacağı ve huzura erişeceği ifade edilmiştir. Hilye, evde veya işyerinde bulundurulursa o mekânın çeşitli kötülüklerden korunacağına, yanında taşıyanların kaza ve musibetlere uğramayacağına inanılmıştır. Bu çalışmada, XIX. asırda yaşamış, dinî-tasavvufî eserler vermiş bir şâir olan İsmâil Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa'ya ait olan Âsâr-ı Kemâl'deki manzum hilye incelenmiştir. Müellifin hayatı, edebî kişiliği ve eserlerine kısaca değinilmiş, özellikle çalışmamızın konusu olan hilyenin yer aldığı Âsâr-ı Kemâl hakkında da bilgi verilmiştir. Hilye türü ve bu türün edebiyatımızdaki yeri hakkında kısaca bilgi verildikten sonra eserin, şekil ve muhteva yönünden incelenmesi yapılmış ve eserin transkribe edilmiş metni çalışmanın sonunda verilmiştir. Ayrıca bu çalışma ile önceki çalışmalarda sehven mensur eserler listesinde adı geçen eserin manzum olduğu bilim dünyasına duyurulmuştur.

Anahtar sözcükler- İsmâil Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa, Âsâr-ı Kemâl, hilye, manzum

Makalenin gelişi: 24.10.2017; Yayına kabul tarihi: 12.06.2018

* İsmâil Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa'ya ait olan manzum hilye, *Âsâr-ı Kemâl*'in ikinci bölümünde olup bu bölüm yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bkz. Yasin Karakuş, *Âsâr-ı Kemâl'deki Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ, Esmâ-i Nebî ve Na't-ı Enbiyâ (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Adana 2015.

** İstanbul Üniversitesi SBE Türk İslam Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, e-posta: ykarakus78@gmail.com (ORCID: 0000-0003-4446-0650)

1. Giriş

Türkler, İslamiyet'in emir ve yasaklarını Allah'ın buyurduğu şekilde her alanda uygulamaya ve bunları öğretmeye çalışmışlardır. Bunun için ilmî kurumlar, mektepler, medreseler açmışlar ve âlimler yetiştirmişlerdir. Dinin gereklerinin yanı sıra Hz. Peygamber'in hayatını, onun mucizelerini, dini yayar-ken katlandığı sıkıntıları, yaşadığı dönemi ve en önemlisi de ona olan büyük muhabbetlerini de anlatmışlardır.

Hem divan edebiyatı şâirleri hem de halk şâirleri kendi edebî şekil ve yöntemleriyle Hz. Peygamber hakkındaki duygu ve düşüncelerini anlatmaya çalışmışlardır. Bunun yanı sıra diğer peygamberleri, evliyâ, âlim ve din büyüklerini ve tabî ki yüce yaratıcı Cenâb-ı Allah'ı da edebî eserlerine konu etmişler ve bu konularda eser vermekle de övünmüşlerdir.

Edebiyatımızda şâirler, özellikle Hz. Peygamber'e olan sevgilerini göstermek için na't-ı şerif, siyer, hilye ve şemâil, miracnâme, mevlid, esmâ-i Nebî, mu'cizât-ı Nebî, kırk hadis, yüz hadis ve bunlara bağlı gelişen türlerde eserler yazmışlardır.¹

Bu edebî türlerden biri olan "hilye", Hz. Peygamber'in fizikî özelliklerini konu edinir. Klâsik edebiyatımızda, ilk örneklerini manzum olarak on altıncı yüzyılda görmeye başladığımız hilye, öncelikle Hz. Peygamber için yazılmış, daha sonra on yedinci yüzyıldan itibaren dört halife, İslam büyükleri ve tarîkat önderleri için de yazılan bir tür olmuştur. Muhtevasını ve şeklini zaman içinde genişleten hilye, varlığını yirminci yüzyıla kadar devam ettirmiştir.

¹ Bu türler ve kaynakları için başlıca kaynaklar şunlardır: Agâh Sırrı Levend "İslami Edebiyatın Esasları ve Kaynakları", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (TDAY) Belleten*, Ankara 1971, s. 159-194. Agâh Sırrı Levend "Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (TDAY) Belleten*, Ankara 1973, s. 35-80. Necla Pekolcay, Selçuk Eraydın, Mustafa Tahralı, Mustafa Uzun, Hüsrev Subaşı, *İslamî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş*, Dergah Yayınları, İstanbul 1981. Ali Yardım "Hz. Peygamber'i Anlatan İlim Dalları ve Şemâil Nevi", *Diyanet Dergisi*, 1989 c. 25, Sayı 4, s.213-220. Amil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatında Manzum Dini Eserler*, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 1998, s. 348-365. Seyfettin Erşahin "Osmanlı Toplumunun Hz. Muhammed Hakkındaki Bilgi Kaynakları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *İslami Araştırmalar Dergisi*, c. 18, sayı 3, Ankara 2005, ss. 335-338. Halil İbrahim Şener-Alim Yıldız, *Türk İslam Edebiyatı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2008. Bilal Kemikli, *Türk İslam Edebiyatı Giriş*, Emin Yayınları, İstanbul 2010. Ali Yılmaz, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012. Bilal Kemikli, *Sufi Şairin İzinde Şiir Ve İrfan*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2017.

1. İsmail Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa'nın Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği

1.1. Hayatı

İsmâil Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa, XIX. asırda yaşamış, dinî-tasavvufî eserler vermiş bir şâirdir. Hayatı hakkında sınırlı bilgilere sahip olduğumuz şâirin doğum tarihini ve yerini kendi kaleminden H. 1240/M. 1824 Edirne olarak öğreniyoruz.² Ölüm tarihi ise 10 Safer 1310 (3 Eylül 1892) olan şâir, önce İstanbul'da bulunan Dügümlü Baba Tekkesi'nin haziresine defnedilmiş, daha sonra kabri, yenileme çalışmaları sebebiyle Dügümlü Baba'nın kabri ile birlikte Sultan Ahmet Meydanı'ndaki Sultan I. Ahmet türbesinin bahçesine nakledilmiştir.³

Devlet kademelerinde çeşitli yerlerde görev alan şâir hakkında muhtelif kaynaklarda var olan bilgiler birbirinin tekrarı mahiyetindedir.⁴ Bu bilgileri kısaca İbnülemin Mahmud Kemâl İnal'in sözleriyle şöyle özetleyebiliriz:

"Tahsîl-i ilim ederek icâzetname aldı. Kalemlerde ve memuriyetlerde bulundu. Mîr-i mîrân rütbesi⁵ ve 1856'da Rumeli Beylerbeyliği pâyesi tevcih olundu. Bir aralık Meclis-i Maliye azalığına tayin kılındı. Hayatının kısm-ı a'zamı ma'zulen geçti. İlk defa teşkil olunan Meclis-i Âyan azalığına nasb edildi."⁶

² İsmail Sâdık Kemâl, *Validem Müslime Hanım-ı Merhûme'nin Terceme-i Hâlidir*, (Âsâr-ı Kemâl İçinde), İstanbul 1867, s.4.

³ Fatih Işıl, *Edebiyatımızda Hadîs-i Şerifler ve Âsâr-ı Kemâl'deki Bin Ehâdis Şerhi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Adana 2015.

⁴ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l Ârifin, Esmâü'l-Müellifin, ve Âsârü'l-Musannifin*, MEB Yayınları, İstanbul 1951, C. I, s. 223. Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Yay. Haz. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, Meral Yayınevi, İstanbul 1972, C. II, s. 209. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1988, C. II, s. 835. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî veya Tekire-i Meşâhir-i Osmaniye*, Yay. Haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, c. III, s. 881. Sinan Kunalalp, *Son Dönem Erkan ve Ricâli (1839 – 1922) Prosopografik Rehber*, İsis Press, İstanbul 1999, s. 85. Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Yay. Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, C. II, s. 863.

⁵ "Mîr-i mîrân, mülkî rütbelerden birinin adı olup "Beyler Beyi" demektir. H. 1259/M. 1843 tarihinden sonra geçmişte birlikte kullanıldıkları askerî rütbelerden olan ferikliğe karşılık olmak üzere "mîr-i mîrân", livalığa karşı olmak üzere "emîrü'l-ümerâ" rütbeleri kullanılmaya başlamıştır. Mîr-i mîrânlara "paşa" denilirdi. M. Zeki Pakalın, "Mîr-i Mîrân", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1983, II, s. 545.

⁶ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, a.g.e. C. II, s. 835.

İsmâil Sâdık Kemâl, uzun yıllar devlette görev yaptıktan sonra, ömrünün kalan kısmını kendisine müşşid edindiği Düğümlü Baba'ya ve eserlerine ayırmış hayatının çoğunu yalısında ailesiyle geçirmiştir.⁷

1.2. Eserleri

İsmâil Sâdık Kemâl, dinî-tasavvufî eserler kaleme almıştır. Eserlerinin bir kısmının isimlerini Bursalı Mehmet Tâhir şu şekilde tesbit etmiştir: *Âsâr-ı Kemâl, Tefsîr-i Sure-i İhlâs, Müflihîn-i Hazîne, Rûh-ı Kemâl, Kitâb-ı Şerh-i Delâil-i Şerîf, Şerh-i Fezâil-i Salavât, Menâkıb-ı Düğümlü Baba, Hayrül-Kasâs*.⁸

Bunların dışında İsmâil Sâdık Kemâl'e ait olan şu eserler de vardır: *Manzum Tefsîr, Kitâbü'l-İbrâ, Dinî Bir Manzûme, Ebcedli Manzûmeler, Sâdık-ı'l-Makâl Mecmau'- Kemâl, Kitâb-ı Tefeyyüz, Şiirler*. Eserlerin içeriği tasavvuf, tefsir, hadis ve fıkıh gibi dinî konularla, Hz. Peygamber, peygamberler, evliyâ ve ilim sahibi insanların hayatları hakkındaki bilgilerdir.⁹

1.2.1. *Âsâr-ı Kemâl* ve Eserle İlgili Yapılan Çalışmalar:

Âsâr-ı Kemâl, İsmâil Sâdık Kemâl'in en önemli ve bilinen eseri olup H. 1284 / M. 1867 yılında İstanbul'da yazılmıştır. Bu tarih, eserin yazma nüshasının ilk yaprağında bulunmaktadır. Eser önce elle yazılmış, daha sonra matbû hâle getirilmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla yazma nüsha bir müsvedde hüviyetinde tasarlanmış, daha sonra bazı ilâve ve düzeltmeler yapılmıştır. İki eser karşılaştırıldığında ortaya çıkan farklılıklar bu kanaatimizi teyit eder mahiyettedir. "Olgunluk eserleri" anlamına gelen *Âsâr-ı Kemâl*, şâirin daha önce yaptığı birçok çalışmasını bir araya getirdiği eserdir. Eserin yazma nüshası İstanbul Süleymaniye Kütüphanesindedir. (Süleymaniye Kütüphanesi, Düğümlü Baba Koleksiyonu, Nu:66). Ancak matbû nüshalarını birçok kütüphanede görmek mümkündür.

Âsâr-ı Kemâl, üç ana bölümden oluşur. Bunlar; *Şerh-i Esmâ; Enbiyânın, Evliyânın Kıssası ve Bin Ehâdis ve Akâid Şerhi*'dir. Müellif, yazma nüshanın ilk sayfasında eserin üç ana bölümünün adını yazmış, sonrasında esere bir dua ile devam etmiştir. Matbû nüshanın ilk sayfasında da üç ana bölümün adı yazılmış, ayrıca ilk iki bölümde yer alan şiirlerin bir fihristi veril-

⁷ İsmail Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecihî Paşa'nın hayatı, ilmî kişiliği, ailesi ve Düğümlü Baba'nın hayatındaki yeri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Işıl, a.g.t. Yasin Karakuş, a.g.t.

⁸ Bursalı Mehmet Tahir, a.g.e. C. II, s. 209.

⁹ Burada İsmail Sâdık Kemâl'in eserlerini ismen zikrettik, sadece çalışmamızın konusu olan *Âsâr-ı Kemâl* hakkında bilgi verdik. Eserleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Fatih Işıl, a.g.t.

miştir. Dua kısmı da fihristin yan tarafına yazılmıştır. Yazma nüshada ise herhangi bir fihrist bulunmamaktadır.

Âsâr-ı Kemâl'de müellif, öncelikle Esmâ-i Hüsnâ ve Esmâ-i Nebî'nin şerhlerini vermiş, sonra Allah Teâlâ ve enbiyâ hakkında iki kaside yazmış, ardından Hz. Âdem'den başlayarak son Peygamber Hz. Muhammed'e kadar gelip geçen çeşitli peygamberler için na'lar yazmıştır. İsmâil Sâdık Kemâl, Hz. İsa için yazdığı şiirden sonra hemen peygamberimizle ilgili şiirlere geçmemiş, ondan önce Yâsin suresi içinde geçen bazı olayları anlatan bir şiir yazmıştır. Bundan sonraki şiir de Ashâb-ı Kehf'in kıssasını anlatan bir şiirdir. Burada Ashâb-ı Kehf ile ilgili Kur'an'da geçen kıssayı esas alır. İsmâil Sâdık Kemâl, peygamberimizle ilgili şiirleri dört başlık altında yazmıştır. Bunlar hilye, peygamberimizin hâlleri, mucizeleri ve ahlâkı ile ilgilidir.

Yazma nüshada şiirlerin beyitleri numaralandırılmış, ancak matbû nüshada beyitlere numara verilmemiştir. Numaralandırma işinin sonradan ve matbû olarak basıma hazırlık evresinde yapıldığını düşünüyoruz. Çünkü yazma sayfalarda beyitler bir düzende yazıldıktan sonra boşluklara başka beyitler yazılmış, bazılarının üstü çizilmiş ve konu bütünlüğüne bağlı olarak numaralandırılmıştır.

İsmâil Sâdık Kemâl, Âsâr-ı Kemâl'in evliyâ kıssalarını anlattığı bölümünde ailesi hakkında bilgiler de vermiştir.

İsmâil Sâdık Kemâl, Âsâr-ı Kemâl'in sonunda, yazmada olmayan ancak matbûda yer alan, bölümlerin bittiğini şöyle bir beyitle ifade eder:

Dindi esmâ vü 'akâ'id şerhi vü na't enbiyâ

Hamd ola lillâhi Rabbi'l-'âlemin el-fâtiha¹⁰

Âsâr-ı Kemâl, içinde esmâ-i hüsnâ, esmâ-i nebi, hilye gibi türleri ihtivâ ettiği için bu türlerle ilgili yapılan çalışmalarda ismen zikredilmiş ancak eserle ilgili ilk bilimsel çalışma, içindeki esmâ-i hüsnâ ile ilgili olarak H. İbrahim Şener tarafından yapılmıştır.¹¹ Âsâr-ı Kemâl'in ilk bölümü tarafımızdan yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.¹² 1011 hadis'in manzum şekilde tercüme edilmesinden oluşan bölüm de aynı şekilde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.¹³ Ayrıca bu bölümle ilgili olarak İsmail Sadık Kemal'in hadisçiliğini anlatan bir çalışma

¹⁰ Âsâr-ı Kemâl'in yazmasında bu beyit yoktur.

¹¹ H. İbrahim Şener, "Âsâr-ı Kemâl'de Yer Alan Manzum Esmâ-i Hüsnâ", *DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir 1987, IV/227-240.

¹² Yasin Karakuş, *a.g.t.*

¹³ Fatih Işıl, *a.g.t.*

Bekir Tatlı tarafından yapılmıştır.¹⁴ *Âsâr-ı Kemâl*, Melek Dikmen tarafından iki ciltlik kitap halinde yayımlanarak ilim dünyasına kazandırılmıştır.¹⁵

1.3. Edebî Kişiliği

Bursalı Mehmet Tahir, İsmâil Sâdık Kemâl'den "Âyân meclisi âzâlarından fazilet sahibi, edîp bir zattır. Üç lisanda şiir inşâdında muktedir idi."¹⁶ şeklinde bahseder. Aynı şekilde İbrahim Hakkı Konyalı da Kemâl Paşa'nın kültürü oldukça yüksek, dindar ve eli kalem tutup meramını nazım ile ifade etmeye muktedir bir adam olduğunu kaydeder. Yazdığı *Ebcedli Manzûmeler* adlı eserinde de tarih düşürmeye olan merakı açıkça görülmekte ve Kemâl Paşa'nın mahâret isteyen bu husustaki hüneri kendisini göstermektedir.¹⁷

Eserlerinden onun edebiyatın hemen her türüne olan vukûfiyetini görmek mümkündür. Bin Ehâdîs Şerhi gibi eserlerinin başında yer alan besmele, hamdele, salvele, matla, makta gibi kavramlara telmihte bulunduğu beyitler onun edebî kudretini gösteren önemli örneklerdendir. Yazdığı tahmisleriyle de edebî kabiliyetini başarıyla ortaya koymuştur. Bunun dışında İsmâil Sâdık Kemâl'in iyi bir hattat olduğu da dikkate değer bir başka özelliğidir. Yazdığı levhalardan hareketle onun özellikle ta'lik ve celî ta'lik hatlarda oldukça başarılı olduğu ve meşk ettiği birçok hat levhasını Düğümlü Baba vakfiyesine bağışladığı kaynaklarda belirtilmiştir.¹⁸

İsmâil Sâdık Kemâl'in eserlerini kaleme aldığı dönem, Türk edebiyatının İslâm medeniyeti kadrosu içinde doğmuş olan divan edebiyatından ayrılarak Avrupaî bir karaktere bürünmeye başladığı XIX. asrın ikinci yarısına rastlar. Özellikle 1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilân edilmesiyle resmî bir boyut kazanan batılılaşma hareketleri, bu yüzyılda idarî, siyasî, hukukî, askerî, sosyal, kültürel ve malî yönden iyice kendini hissettirmiş, özellikle dönemin devlet adamları tarafından bu yönlerde topluma birçok yenilik getirmek bir amaç olmuştur.¹⁹ Toplumda çeşitli alanlarda yapılmaya çalışılan yenilik hareketlerine paralel olarak XIX. yüzyılda edebiyatta da edebî türler ve içerik açısından

¹⁴ Bekir Tatlı, "İsmail Sâdık Kemâl'in Âsâr-ı Kemâl'deki Hadisçiliği", *Dini Araştırmalar*, Ocak-Haziran 2015, Cilt : 18, Sayı : 46, ss. 45- 65.

¹⁵ Melek Dikmen, *Son Dönem Osmanlı Şuarâsından İsmail Sâdık Kemâl Paşa ve Âsâr-ı Kemâl'i*, Fakülte Kitabevi Yayınları, I. Baskı, Isparta 2016.

¹⁶ Bursalı Mehmet Tahir, *a.g.e. C. II*, s. 209.

¹⁷ Fatih Işıl, *a.g.t. s.16*

¹⁸ Fatih Işıl, *a.g.t. s. 20-21*.

¹⁹ Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul ts. 5. Baskı, s.5, 23-40.

yeni bir edebî anlayışın ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Ancak yeni ortaya çıkan edebiyat eskiden tamamıyla kopmamış, özellikle şiirde eski ile yeni arasında önemli bir fark olmamıştır. Dil, vezin ve nazım şekilleri büyük ölçüde aynıdır.²⁰

İsmâil Sâdık Kemâl'in şiirlerinde de eskinin bu devamını görmekle birlikte, bazı yenilikleri de kısmen görmek mümkündür. Yani İsmâil Sâdık Kemâl, divan edebiyatı nazım şekillerini ve türlerini kullanmış, eski edebiyat geleneğini sürdürmüştür.

İsmâil Sâdık Kemâl zamanındaki dil, oldukça karmaşık bir yapıya sahipti. Arapça, Farsça ve Türkçeden meydana gelmiş olan Osmanlı Türkçesi gramer yapısı ve söz varlığı bakımından uzun tarihi içinde çeşitli aşamalar geçirmiştir. Araştırmacılar tarafından bu aşamalar farklı şekillerde tasnif edilmiştir.²¹

Osmanlı Türkçesinin XV. asrın sonu ile XVI. asrın büyük bir kısmını içine alan döneminde Eski Anadolu Türkçesinde yazı diline sokulmaya başlanan Arapça ve Farsça unsurların Türkçeyi istilâ işinin çok süratlendiği görülmektedir. XVI. asrın sonundan XIX. asrın ortalarına kadar süren dönemde dilin bu karışıklığı son haddine varmış, Arapça ve Farsça unsurlar arasında Türkçe unsurlar adeta görünmez olmuştur.²²

İsmâil Sâdık Kemâl'in şiirlerinde de dildeki bu karmaşıklığı görmek mümkündür. Yani şiirlerinde üç dilin de kelime ve terkiplerini kullanmıştır. Ancak onun şiirlerinin dönemin dil yapısına göre daha sade olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü İsmâil Sâdık Kemâl, şiir yazmada şâirlik iddiasında bulunmamış, usta şâir olmak gibi bir kaygı gütmemiş, süsten sanattan mümkün olduğunca uzak kalmıştır. Ancak yine de eski edebiyat geleneği çerçevesinde şiirlerini yazmıştır. Onun asıl amacı şiirleri aracılığı ile insanları bilgilendirmektir.²³

Dinî-tasavvufî eserler veren İsmâil Sâdık Kemâl'in edebî kişiliğinin oluşmasında, yukarıda kısaca bahsettiğimiz durumlarla dönemin dil, edebî ve siyasî yapısı etkili olmuştur.

²⁰ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Adana 1998, s. 231.

²¹ Muharrem Ergin, *Türk Dilbilgisi*, Bayrak Basım/Yayımlar/Tanıtım, İstanbul 1993, s. 17-20. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul 1994, s. 8. Zeynep Korkmaz, "Türkiye Türkçesi", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. 1, Ankara 2005, s. 561. Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul 2009, s. 43-45.

²² Muharrem Ergin, a.g.e. s. 18.

²³ Yasin Karakuş, a.g.f. s. 7.

2. Hilye

Sözlükte “süs, ziynet, cevher” gibi manalara gelen hilye, mecazen “yaratılış, suret ve güzel vasıflar” demektir. Kelime Osmanlı kültüründe Resûl-i Ekrem’in vasıflarını, bu vasıflardan bahseden kitap ve levhaları ifade etmek için kullanılmıştır.²⁴

Siyer edebiyatında çok önemli bir yere sahip olan hilyeler, özellikle Tirmizî’nin *eş-Şemâil*’in birinci bölümünü teşkil eden ve Hz. Peygamber’in mübarek vücut yapısını, yaratılışını anlatan, onun hadis-i şeriflerinden oluşmuş eserler olarak karşımıza çıkmakta ve değer bulmaktadır.²⁵

Hilye kelimesi, ıstılahî anlamı içerdığı durumlarda; Hilye-i Şerîf, Hilye-i Saâdet, Hilye-i Nebî veya Hilye-i Nebevî gibi tamlamalar şeklinde de kullanılmaktadır. Hz. Peygamber’in dışında; diğer peygamberler, dört halife, aşere-i mübeşşere, Hz. Hasan ve Hüseyin ve tasavvuf büyüklerinin bedeni ve ahlaki özelliklerinden bahseden eserlere de hilye denmekte ve bunlar da “Hilye-i Enbiyâ, Hilye-i Çaryâr-ı Güzîn, Hilye-i Aşere-i Mübeşşere, Hilye-i Haseneyn, Hilye-i Evliyâ” şeklinde ifade edilerek “Hilye-i Nebevî”lerden ayırt edilmektedir.²⁶

Müslümanlar arasında hilyelerin gördüğü yoğun ilgi çeşitli sebeplerle açıklanmaktadır. Bunlar arasında en çok rağbet görenin, Hakânî Mehmed Bey (ö.1015/1606)’e ait olan *Hilye-i Hakânî*’de de bahsedilen, Hz. Ali’den rivayet edilen fakat sahih hadis kaynaklarında rastlanmayan, “Hilyemi gören beni görmüş gibidir. Beni gören insan, bana muhabbetle bağlanırsa Allah ona cehennemini haram kılar; o kişi kabir azabından emin olur, mahşer gününde çıplak olarak haşredilmez.” mealindeki hadis olduğu kuşkusuzdur.²⁷ Ayrıca bir fakirin Abbâsî halifesi Hârûn Reşid’e Hz. Peygamber’in hilyesini verdiği ve halifenin gördüğü bir rüyada bu hilyeyle büyük bir huzura erdiği ve Hz. Peygamber tarafından bazı müjdelere eriştiği ifade edilen hikâyeye²⁸de yine Hakanî Bey’in manzumesinin içinde yer almakta ve hikâyeye hilyeyi daha da etkili hale getirmektedir.²⁹

Hilye-i Şerîfe’ye bilhassa Türk kültüründe büyük değer verilmiş; hilye metnini ezberleyenin hem dünyada hem ahirette büyük mükâfata nâil olacağı-

²⁴ Mustafa Uzun, “Hilye”, *DİA*, XVIII, İstanbul 1998, 44.

²⁵ Zehra Gözütok Tamdoğan, *a.g.m.* s. 393.

²⁶ Zülfikar Güngör, *a.g.m.* s. 186.

²⁷ Mustafa Uzun, “Hâkânî Mehmed Bey”, *DİA*, XV, İstanbul, 166-168.

²⁸ İskender Pala, *Hakânî Mehmet Bey Hilye-i Saadet*, Kapı Yayınları, İstanbul 2016, s. 58-64.

²⁹ Zehra Gözütok Tamdoğan, *a.g.m.*, s. 402.

na, nimete ve saâdete erişeceğine inanılagelmiştir. Hilye-i Saâdet'in evde veya işyerinde bulundurulduğu takdirde o mekânın yangın, hırsızlık vb. âfetlerden korunacağı, yanında taşıyanların kaza ve musibetlerden muhafaza edileceği, seyahatlerde işlerinin âsân olunacağı kabul edilmiştir. Ayrıca meskenlerinde bu mübarek levhaya yer verenler, sanki Hz. Peygamber'in rûhaniyetlerini misafir ettiklerine inanmaktadırlar.³⁰

Hilyenin bir tür olarak ortaya çıkış sebeplerini Zülfikar Güngör, bu sahada yazılan eserlerin sebab-i telif bölümlerini incelemesinden sonra şu başlıklarla belirtir: Peygamber Sevgisi, Hz. Peygamber'in Şefaatine Ulaşma Arzusu, Hilyelerin Havâssı Hakkındaki Haberler, İyi Bir Eser Bırakarak Hayırla Anılma Arzusu ve İslam'da İnsan Resminin Yapılmasının Yapılması İle İlgili Haberler.³¹

Türk edebiyatında peygamber ile dört büyük halifenin iç ve dış güzellikleri ile örnek davranış biçimlerini anlatan bu tür eserler, şemâillerden doğmuştur.³² Daha geniş bir manada kullanılan şemâil, vücut yapılarının yanında Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) güzel ahlâkından, hâl ve hareketlerinden, tavır ve davranışlarından bir bütün olarak onun şahsî ve hususî hayatından bahsetmektedir.³³

İran edebiyatında hilye veya şemâil kitabı yazılmamıştır. Biraz da Şillik sebebiyle olsa gerek hiçbir İranlı şâir bu konuda kalem oynatmamıştır. Buna karşılık Türk edebiyatı başlı başına bir hilye türü ortaya koymuş ve başarılı örnekler vermiştir. Türk edebiyatında hilye türü tıpkı mevlid ve mirâciye gibi çok özel bir yere sahiptir.³⁴ Hilyeler, Türk edebiyatındaki birçok edebî türden hareketle oluşturulmuş, sanat gayesinin ön planda olduğu eserlerdir.³⁵

Türk edebiyatında hilye türünde yazılmış ilk müstakil ve manzum eser, iki yüz altmış yedi beyitten oluşan Seyyid Şerîfî Mehmed Efendi (öl. 982/1574'ten sonra)'nin "*Risâle-i Hilyetü'r-Resûl*" adlı hilyesidir.³⁶ Hakânî Mehmed Bey (öl. 1015/1606) tarafından 1598-1599'da kaleme alınan "*Hilye-i*

³⁰ Fatih Özkafa, *a.g.m.* s. 2042.

³¹ Zülfikar Güngör, *a.g.m.* s. 193.

³² İskender Pala, *a.g.e.* s.2.

³³ Ali Yardım, "Hilye-i Saadet, Peygamber Efendimizin Yaratılış Güzellikleri", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, İzmir 1978, Yıl 7, Sayı 4, s. 15.

³⁴ Abdülkadir Erkal, "Türk Edebiyatında Hilye ve Cevri'nin *Hilye-i Çâr Yâr-ı Güzîn'i*", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 12, Erzurum 1999, s.113.

³⁵ Sadık Yazar, "Seyyid Şerîfî Mehmed Efendi ve Hilyesi" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2007, Volume 2/4.

³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sadık Yazar, *a.g.m.*

Hâkân" Türk edebiyatının şaheserleri arasına girmiş, daha sonra gelen şâirler tarafından esere nazireler yazılmış ve birçok esere de ilham kaynağı olmuştur.³⁷

Hilye-i Nebevî türüne ait müellifi bilinen en eski mensur hilye olarak Şeyhülislam Hoca Sadettin Efendi (ö. 1008/1599)'nin "*Hilye-i Celile ve Şemâil-i 'Aliye*" adlı eseridir.³⁸

Hilye, Peygamberimiz dışındaki diğer peygamberler (Hilye-i Enbiyâ), dört halife (Hilye-i Çâryâr-i Güzîn), din ve tarikat büyükleri (Hilye-i Evliyâ/Ulemâ) ve Hasaneyn ile Aşere-i Mübeşşere için de yazılmıştır.³⁹

Hilyeler ilk zamanlarda küçük yazılı metinler olarak ortaya çıkmışlardı. Bir sevgi ve sadakat nişanesi olarak, yazılan bu hilye metinlerini önceleri müminler kalpleri üzerindeki göğüs ceplerinde taşırlardı. Allah Resûlü'nü anlatmak üzere Mirâciye, Muhammediye ve Mevlid gibi pek çok özgün edebî türün doğuşuna vesile olan Osmanlı sanatçıları hilyeler için de özgün bir form olarak levhaları ortaya koymuşlardır. Bugün hilye denilince akla gelen levha formunun ilk olarak Hattat Hâfız Osman Efendi (ö. 1698) tarafından ortaya konulduğu kabul edilmektedir.⁴⁰ Abdülkerim Abdülkadiroğlu, meşhur hattat Ahmet Karahisarî (ö. 1556)'ye ait olduğunu iddia ettiği bir hilye hakkında yazdığı makalede bu tarihin en az yüz yıl daha öne çekilebileceği tezini ortaya atmıştır.⁴¹ Buna göre levhâ şeklindeki hilyelerin de mensur ve manzum hilyeler gibi 16 ve 17. yüzyılda ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.⁴²

³⁷ Diğer manzum, mensur ve manzum-mensur hilyeler hakkında geniş bilgi için bkz. Zülfikar Güngör, *Türk Edebiyatında Türkçe Manzum Hilye-i Nebevîler ve Nesîmî Mehmed'in Gülistanı Şemâilî*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi,) AÜSBE 2000. Mehtap Erdoğan, a.g.m. Mehtap Erdoğan, "Müellifi Belli Olmayan Mensur-Manzum Bir Hilye", *ÇÜİFD*, XII/1, Sivas 2008, ss.333-347. Abdülkadir Erkal, a.g.m. Mehmet Özdemir, "Türk Edebiyatında Manzum Hilye Türü ve Neccarzâde Rızâ'nın *Hilye-i Hâce Bahâüddîn Şâh-ı Nakşibendî*", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2012, Volume 7/3. Zehra Gözütok Tamdoğan, a.g.m.

³⁸ Zülfikar Güngör, a.g.m. s.190.

³⁹ Bu hilyeler hakkında kısa bilgi için bkz. Mehmet Özdemir, a.g.m.

⁴⁰ Mustafa Uzun, "Hilye", *DİA*, XVIII, İstanbul 1998, 44. Uğur Derman, "Hilye-Hat", *DİA*, XVIII, İstanbul 1998, 47.

⁴¹ Abdülkerim Abdülkadiroğlu, "İlk Hilye Hattatı Ahmet Karahisarî mi?", *Millî Kültür*, 1991, Sayı 82, s. 51, Ankara.

⁴² Levha şeklindeki hilyeler ve hattatları için bkz. Zülfikar Güngör, a.g.t. s. 26-30.

3. İsmail Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa'nın Manzum Hilyesi⁴³

İsmâil Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa "Âsar-ı Kemâl" adlı eserinde Hz. Peygamber için bir manzum hilye yazarak Hz. Peygamber'e olan sevgisini göstermek istemiştir.

İsmâil Sâdık Kemâl, "Âsar-ı Kemâl"de peygamberler için yazdığı na'lerden (Nat-ı Enbiyâ) sonra Hz. Peygamber için dört şiir kaleme almıştır. Bu şiirler eserdeki sırasına göre, "İcmâlen Ahvâl-i Celile-i Hazret-i Fahr-i Âlem Şallallahu Te'âla Aleyhi ve Sellem" adında Hz. Peygamber'in bazı hâllerini anlattığı şiir, "İcmâlen Mu'cizat-ı Hazret-i Rasûl-i A'zam Şallallahu Aleyhi ve Sellem" adında Hz. Peygamber'in mucizelerini anlattığı şiir, "Hilye-i Şerife-i Cenâb-ı Mefhar-i Kâ'inât Âleyhi Efzâlû's-Şalâti ve't-Taḥiyyât" adındaki hilye türünde olan şiir ve "İcmâlen Ahlâk-ı Ulyâ-yı Cenâb-ı Mefhar-i Mevcûdât Âleyhi Fazlû's-Şalâti ve't-Teslimât" adında Hz. Peygamber'in güzel ahlâkını ve faziletlerini anlattığı şiirdir.

Biz bu çalışmada "Hilye-i Şerife-i Cenâb-ı Mefhar-i Kâ'inât Âleyhi Efzâlû's-Şalâti ve't-Taḥiyyât" adındaki şiiri inceledik ve diğer şiirlerle ilgili incelemelerimizi başka çalışmalarımıza bıraktık. Aslında konu bütünlüğü açısından bu şiirler birbirini tamamlamaktadır. Ancak yukarıda da bahsettiğimiz gibi hilye, edebiyatımızda ayrı bir tür olarak ele alınabildiği için biz de burada sadece bu şiiri inceledik.

İsmâil Sâdık Kemâl, Hakânî'nin hilyesine atıfta bulunarak onun söylediklerinin doğru, güvenilir olduğunu ve kendisinin de onları aynen kullandığını ancak âcizâne bir şekilde kısalttığını belirtir. Bu ifadelerden yola çıkarak biz de bu şiirin incelemesini Hakânî'nin hilyesiyle karşılaştırarak yapmayı uygun gördük. Genel olarak incelediğimizde de şair hem üslup olarak hem de Hz. Peygamber'in vasıflarını anlatmadaki sıralama olarak Hakânî'nin hilyesine aynen uymuştur.

⁴³ İsmail Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa'nın "Âsâr-ı Kemâl" adlı eserinde yer alan "Hilye-i Şerife-i Cenâb-ı Peygamber" adlı hilyesi manzumdur. Bu eser Zülfikar Güngör, Mehtap Erdoğan, Zehra Gözütok Tamdoğan ve Fatih Özkafa'ya ait çalışmalarda mensur eserler arasında verilmiştir. Bkz. Zülfikar Güngör "Türk Edebiyatında Hilye-i Nebevî Türünün Doğuşu, Gelişimi ve Sebepleri", *Tasavvuf*, sayı 10, s. 191, Ankara 2003. Mehtap Erdoğan "Hâkim Mehmed Efendi'nin Manzum Hilyesi," *ÇÜİFD*, Sivas 2007, XI-1, s.317-358. s. 328. Fatih Özkafa "Hilye-i Şerife'nin Dinî, Edebî ve Estetik Boyutları", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/3, Summer, Ankara-Turkey 2010, s. 2044. Zehra Gözütok Tamdoğan "Türk-İslâm Edebiyatında Hilye ve "Halil B. Ali El-Kırmî'nin Mensur Hilye-i Nebevî'si", *İstem*, 2016, Yıl 14, Sayı 28, s.396.

Didi mevşûk rivâyetleri çün Hâkânî
Eyledüm cümlesini bunda da 'aynen imlâ (12)

İhtişâr üzre ma'ânisini izâh itdüm
'Âcizim ide kabûliyle Hudâ kâm-revâ (13)

İsmâil Sâdık Kemâl, şiirini kaside nazım şeklinde ve aruzun Bahr-i Remel, fe 'i lâ tün / fe 'i lâ tün / fe 'i lâ tün / fe 'i lün kalıbı ile yazmıştır. 74 beyit olan şiirin ilk beyti besmele, hamdele ve salvele olup sonraki iki beyit dua mahiyetindedir. Hakânî'nin hilyesi ise aruzun fe 'i lâ tün / fe 'i lâ tün / fe 'i lün kalıbıyla yazılmış olup toplam 712 beyitten müteşekkil bir mesnevîdir. Eserin başında bir besmele manzûmesi ile tevhid ve na't yer alır.⁴⁴ İsmail Sâdık Kemâl'in hilyesinde bu bölümler yer almaz. O bu bölümleri müstakil şiirler olarak yazmıştır. Bu şiirler *Âsâr-ı Kemal*'de mevcuttur.⁴⁵

Şâir, hilyesini yazmasına sebep olarak yukarıda bahsettiğimiz Hz. Ali tarafından rivayet olunan hadîs-i şerifi göstermiş ve 3. beyitten sonra Arapça olarak bu hadisi yazmıştır. Bu hadis, Hakânî'nin hilyesinde 147. beyitten sonra yer almaktadır.⁴⁶

İsmail Sâdık Kemâl, 4. beyitten 13. beyte kadar hilyenin birkaç faydasını söylemiştir. Buradaki ifadeler de Hakânî'nin hilyesindekilerle büyük benzerlikler göstermektedir. Karşılaştırma yapılması için buraya sadece Hakânî'nin hilyesindeki beyitlerden bazılarını aldık.

Bu hadis içre budur kavli-i ehem
Ya'ni Allâhu Te'âlâ a'lem (148)

Nice pâkize sühandan sonra
Fahr-i âlem dedi benden sonra (149)

Hilye-i pâkimi kim görse benim
Ola görmüş gibi vech-i hasenim (150)

---

⁴⁴ İskender Pala, *a.g.e.* s.11.

⁴⁵ Bu şiirler için bkz. Yasin Karakuş, *a.g.t.*

⁴⁶ İskender Pala, *a.g.e.* s.56.

Meş'al-i kâfile-i ehl-i yakîn
Hazret-i şeyh-i cihân Sadrüddin (158)

Dedi bu hilye-i âlfî-câhı
Kim ki yazıp nazar etse gâhî (159)
Füc'eden vesvese-i hâtimededen
Anı hıfz eyleye Zü'l-fazl u minen (160)⁴⁷

İsmail Sâdık Kemâl, aşağıdaki beyitte de hilye yazmasının bir başka sebebini açıklamış, bununla şiirine canlılık geldiğini ifâde etmiştir.

Hilye-i pâki ile nazmıma fer geldi Kemâl
Şırçanıñ rizesi hâverle olur şu 'le-nümâ (11)

İsmail Sâdık Kemâl, 14. beyitten itibaren Hz. Peygamberin vasıflarını sıralamaya başlar. Buradaki sıralama Hakânî'nin hilyesindeki sıralama ile aynıdır.⁴⁸ Başlıkları ve başlık olarak kullanılan hadisleri aynen kullanmış ancak Hakânî'nin 10-15 beyitte anlattıklarını İsmail Sâdık Kemâl 1-2 beyitte söylemiştir. Hakânî'nin sanatlı söyleyişine ve övgü dolu beyitlerine nispeten İsmâil Sâdık Kemâl, gayet açık ve net bir şekilde Hz. Peygamber'in tasvirini yapmaya çalışmıştır.

Hakânî, hilyesini ayrı bir bölüm olarak yazdığı bir hâtime ile bitirir. İsmâil Sâdık Kemâl ise hilyesini yine Hakânî'nin hilyesinde de olan bir hadis ile bitirir.

İsmâil Sâdık Kemâl'in yazdıklarına göre; Hz. Peygamberimiz'in yüzü nurlu idi. Yüzünün nuru halis beyaz, yüzünün rengi gül gibi kırmızıya çalardı. Burnu sanki elif harfinin sırrını barındırıyordu. Gözleri siyah, beyazı parlaktı. Gözlerinin arası genişti, sanki sürmeliydi. Bir tarafa dönüp bakacağı zaman sadece boynunu çevirip bakmazdı, bütün vücuduyla dönerdi. O dönüp etrafına baktığı anda gördüğü cansızlar ve bitkiler ona doğru secde ederlerdi.

---

⁴⁷ İskender Pala, *a.g.e.* s.56.

⁴⁸ Bkz. İskender Pala, *a.g.e.* s. 66-168.

Allah onu muazzam bir şekilde yaratmıştı. Gözlerinin beyazında kırmızılıklar vardı. Kirpikleri sık ve uzundu. Gözleri ve kirpikleri doğuştan sürmeli gibiydi. Kaşları ince, açık, uzun ve siyahtı. Burnunun şekli karşıdan yüksekçe gibi görünürdü. Hayret edilecek güzellikte ve düzgündü. Dişleri seyrek, beyaz ve berraktı. Konuştuğu veya gülümsediği zaman dişleri inci gibi görünür ve etrafa ışık saçardı. Gülümsediği zaman dişlerinin görüntüsü yıldırım parlaması yahut dolu taneleri gibi olurdu. Güldüğünde ağzı inciler saçardı. En fazla gülümserdi, hiç kahkaha atmaz, utanırdı.

Gül yüzlü idi ve bu yüzden terlediğinde yüzü gül kokusu saçardı etrafa. Yanağı ve yüzü ne cılız ne de etli idi. Yanakları uzun, dolgun ve düzdü. Pak yüzünde bir değirmilik vardı. Yüzü etrafa nur saçardı, ayın parlaması gibi parlardı. Alnı açık ve genişti. Saçları taranmış gibi muntazam olup ne düz ne de kıvrıktı. İkinin ortasıydı, gürdü, siyahtı. Kaşları, kirpikleri ve bıyıkları kitabın satırları gibiydi. Sakalları siyahtı ve sıkı, ne kıvrık ne düzdü, uzun da değildi. Her tarafı birbirine uygundu. Saçında pek az beyaz vardı.

Boynu ne uzun ne de kısaydı. İncinin parlaklığı gibi beyaz idi, berraktı. Göğsü ve karnı düzdü. Göğsü geniş, parlak ve beyazdı. Cüsseliydi. Baldırları, uylukları, kol ve pazıları kuru ve ince değil aksine etli idi. El ve ayak ayaları dolgun idi.

Selam verdiği herkeste aylarca gül kokusu olurdu. Ondan önce ve sonra hiç kimse onun gibi koku ve ışık saçan birini görmedi. Parmakları kalem gibi düzgün ve uzundu. Bir çocuğu okşasa ona edep bahşederdi. O çocuğun hoş kokusundan onun çocuğu okşadığını herkes bilirdi.

Bedeni nurlu ve parlaktı. Bütün bedeni kıllı değildi. Göğsünden göbeğine kadar kıllar bir çizgi gibi uzanmıştı. Başka bir yerinde kıl yoktu.

Bütün azaları uyumlu idi. Bedeni gül gibi tazeydi, kuvvetliydi. Eti hafif, yağlardan ve fazlalıklardan arınmış idi. Orta boylu idi. Göze çarpacak kadar uzun, dikkat çekecek kadar da kısa değildi. Uzun boylular arasında herkesten uzun görünürdü. Yürüyüşü bile herkesten farklıydı. Öne eğilerek yürürdü. Yürürken sanki yüksekten iner gibiydi.

Bütün halkın içinde onun güzelliğinin eşi benzeri yoktu. Uzaktan ve yakından bakıldığında onun şahsında en güzel insanın vasıfları görünürdü. Onu ansızın gören ondan korkar, onunla yakın olanlar ise onu çok severdi. Onun vasıflarını tarif edenler: “Ondan evvel ve sonra ona benzer hiçbir kimse görmedim.” demişlerdir.

İsmâil Sâdık Kemâl, hilyesini yine bir hadisle bitirir. Hz. Peygamberimiz bu hadisinde “Atamız Âdem’e bütün evlatları içinde en çok ben benziyorum. Ayrıca atam İbrahim de insanlar içinde en çok bana benzemektedir.”⁴⁹ demiştir.

4. Şiirin Transkripsiyonlu Metni

Hilye-i Şerife-i Cenâb-ı Mefhâr-i Kâinât ‘Âleyhi Efzâlû’ş-Şalâti ve’t-Taḥiyyât

Fe ‘i lâ tün / fe ‘i lâ tün / fe ‘i lâ tün / fe ‘i lün

1. Besmele ḥamd-i Ḥudâ’yı idüp evvel ifâ
Şalavâtı idelim Faḥr-i enâm’a ihdâ
2. Âlî ü aşḥâb-ı kirâmı ḥazerâtına daḥı
Öyle ihdâ idelüm eyleye Mevlâ isrâ
3. ‘Âlemiñ mebdē’idür nūr-ı Resûl-i kevneyn
Melce’i de yine ol Şâh-ı cem’-i şüfe’â’

Ruviye ‘an-‘Ali İbn-i Ebi Ṭâlibin Rażıyallâhu te‘âlâ ‘anhu ennehü kâle kâle Rasûlullâhi şallallâhu ‘aleyhi ve sellem men-ra‘â ḥilyeti min-ba‘dî fekeenemâ ra‘ânî ve men-ra‘âhâ şevkan ileyye ḥarramallâhu ‘aleyhi’n-nâra ve ye‘menü min-fitneti’l-ḳabri ve lâ-yaḥşuru ‘uryânen fi-yevmi’l-ḥaşri ve’l-ḳarâri ve fi-rivâyetin ‘âriyen yevme’l-ḥaşri. Şadaḳa Rasûlullâhi Sallallâhu ‘aleyhi ve sellem

4. Hırz-ı cân oldu bize işbu ḥadiş-i Nebevî
İdelüm şükr ile maẓmûn-ı cellin inşâ
5. Hilye-i pâki gören kendülerinden şoñra
Zât-ı zîşânını görmüş gibi olur iḥyâ
6. Kendüye şevḳ iderek görse olur nâr ḥarâm
Ḳabr u maḥşerde de râḫatla ider kesb-i şafâ
7. Didi hem Ḥazret-i Şeyḫü’l-‘Ulemâ Şadrü’d-din
Hilye-i pâki yazup kim ki gehi baḳsa aña

⁴⁹ Bu hadis kaynaklarda bulunamadı.

8. Füc°eten vesvese-i hātımeden hıfz olarak
Bir belā görmeye pūr olsa belādan dünyā
9. Oldığı hāneye dāhil olamaz diyü le'im
Fakr u ğamm u bım ü maražlar dağı gelmez ašlā
10. Hacc u i'tāk-ı şevābı ola her ān ihsān
İtmez 'uqbāda dağı anı mu'azzeb Mevlā
11. Hilye-i pāki ile nazmıma fer geldi Kemāl
Şırçanıñ rizesi hāverle olur şu'le-nümā
12. Didi mevsūkh rivāyetleri çün Hākāni
Eyledüm cümlesini bunda da 'aynen imlā
13. İhtişār üzre ma'ānısını izāh itdüm
'Ācizim ide qabūliyle Hudā kām-revā

Ve kad cā'eti'l-āşāru's-şahihātü'l-meşhuratü'l-keşiratü bi-zālike min-
hādisi 'Aliyyin ve Enesi'bnı Mālikin ve Ebı Hüreyrete ve'l-Berā'ibni 'Āzibin ve
'Āişete ümmi'l-mü'minine ve'bnı Ebı Cuhayfete ve Ebı Cābir'ibni Semurate
ve Ümmi Ma'bedin ve'bnı 'Abbāsin ve Mu'arriz ibn-i Mu'aykıbin ve ebı't-
Tufeyli ve'l-'Addā'ibni Hālidin ve Huzeym'ibni Fātikin ve Hākım ibni Hızāmin
ve ğayrihim rażıyallāhu 'anhüm min-ennehū Kāne Resülüllāhi şallallāhu
'aleyhi ve sellem. Ezherü'l-levni

14. Nūr-ı ebyaž idi humretde yüzi verd-i cinān
Pür-beşāşet idi kim bi'seti rahmet maḥzā
15. Dād-pirālīga dāll iki ruḥ-ı pür-şerefi
Harf-i elfe müteşābih idi enf-i zibā

Ed 'ace'l-'ayneyn

16. Gözleri esved idi aqları ğāyetle beyāz
Vāsi' ü eḳhel idi koymasa da kuḫli aña
17. Kuvvet-i bāşirasında bir idi dūr ü qarib
Yoğidi leyl ü nehāriñ dağı farkı kaṭ'ā

Ve iz-iltefete iltefete ma'an

18. Re's-i zîşânı temâyül idicek bir tarafa
Cismi birlikde olur idi teveccüh-pirâ
19. Secde eylerdi cemâdât hemân fahr iderek
Anlara nûr-ı nigâhı olıcağ şu'le-nümâ

Ebcele

20. Hâşılı kıldı mu'azzam anı her vech-ile Hakk
Câh u ahlâkı 'azîm cism-i cesîm ü ra'nâ

Eşke'l-'ayn

21. Ol siyeh dîdeleriñ aqları humretlicedür
Her biri âyîne-i defter-i meşrûh-ı Hüdâ
22. Ya'nî kim metnini eyler siyeh-i çeşmi beyân
Aqlarıñ humreti de şerhîni eyler inbâ

Ehdebe'l-eşfâr

23. Müjeler aţvel idi esved ü ra'nâ-ter idi
Kuhlını sûre-i Necm itdi ezelden ilķâ

Eblece ezece'l-ħavâcibi

24. Ebrular ince açık aţvel ü esved idiler
Feyz-i dâreyn gelür eylese luţfı imâ

Aķne'l-enfi

25. Karşudan hey'et-i enfi idi yüksekçe gibi
Hüsni hayret-dih ezhâr-ı cinân-ı 'ulyâ⁵⁰
26. Hâcibeyni tarafı yüksek idi cüz'ice
Harf-i elfûñ serinûñ zülfesi idi gûyâ

⁵⁰ Bu dizede vezin sorunludur.

Eflece

27. Şâf u seyrek idi dendân-ı şeref-efşânı
Dâne dâne idiyorlar idi tesbihi edâ

İzâ tekelleme ru'yiye ke'nnûri yahrucu min-şenâyâhu

28. Görinür nûr hürûc itdigi öñ dişlerden
Olıcağ Şâh-ı rusûl nuṭṭ ile fermân-fermâ

İzâ ifterra zâhiken ifterra 'an mişli senâ'l-berki ev 'an-mişli
ḥabbi'l-ğamâmi

29. Ḥande itdükde o dendân-ı ziyâsı görünür
Berğ-i nûri ṭolular dânesi âsâ zibâ
30. Kâlbi re'fetle ṭolı kenz-i Ḥudâ olmasa ger
Berğ-i kahrı ile derḥâl olur a'dâ imḥâ

Ve fi şıfatın uḥrâ 'an Ebî Hüreyrete rażıyallâhu 'anhu ve 'an-emetes
izâ zaḥike yetele'le'ü fi'l-cidâri

31. Güliceğ lem'a-i dendânı cidâri tenvir
İderek eyler idi âyet-i nûri imlâ
32. Daḥk-ı 'âlıleri ancağ ki tebessümle idi
İtmedi kaḥkaḥa hiç eyler idi istiḥyâ

Müdevverü'l-vechi

33. Verde benzerdi müdevver yüzi bu vechile de
Terlese rûyı olur rayihâ-i gül peydâ

Ve fi ḥadışi Ebî Hâlete rażıyallâhu 'anhu leyse bi-muṭahhamin
ve lâ-mükelşemin

34. Rûy u ruḥsâr-ı şerifi ne mûlahḥam ne naḥif
Buğday añlunuñ idi ebyaşı ol mâh-liḳâ

35. Ruḥ-i ferruḥları düz idi uzunca cüz'î
Ki esilü'l-ḥadd ile medḥin iderler fusaḥâ
36. Mu'tedil la'l-i lebiyle dehen-i enveri de
Kâse-i kevşer aña ḥasret ile dide-güşâ

Ve fi hadîsi ibn-i Ebi Hâlete rażıyallâhu 'anhu yetele'le'u vechuhü
tele'lüe'l-ḳameri leylete'l-bedri

37. Ḳamerüñ leyle-i bedr içre olan nûrı gibi
Peḳ dıraḥşân idi ruḥsârı şerâfet-peymâ

Vâsi'a'l-cebîn

38. Pür-ziyâ cebhesi açık idi vüs'atli idi
Zerredür şânına nisbet ile şems-i 'uzmâ

Racile's-Şa'ri

39. Ḥüsniniñ besmele-veş mebd'e'idür şacı siyâh
Ne kıvırcık ne uzun oldıḡı ḳavl-i aḳvâ
40. Ebr u müjgân u şevâribleri mânend-i sûtür
Muşḥaf-ı ḥüsnine ḥattı idi ḥatt-ı a'lâ
41. Per-i Cibril aradı taradı şâne gibi
Zülf-i ḥürîye müreccaḥ didi bunlar ḥaḳḳâ

Kesse'l-Liḫyeti

42. Rişi esved ne kıvırcık ne tavil idi ḳatı
Mu'tedil her ciheti pertev-i feyz-i iclâ
43. Târ-ı ebyâzları peḳ az u uşûli çok idi
Mü-be-mü kâm-ı dü 'âlem ile eyler iḫyâ
Aḥsene'n-nâsi 'unuḳan
44. Gerdeni ebyâz u berrâḳ ne kûteh ne dırâz
Aña teşbih virür lü'lü-i yektâya ziyâ

Sevāe'l-baṭnı ve'ş-şadı

45. Şadr u baṭnı düz idi vaşfı ezelde irişüp
Ser-furū eyledi ḥasretle cinānda ṭübā

Vāsi' a'ş-şadı

46. Vāsi' u enver ü ebyaž idi şadı gāyet
Şadr-ı 'arşa ḳademi itdi mübāhāt ilḳā

'Azıme'l- menkibeyni

47. Ğayra nisbetle büyük idi ser-i düşları
Ḥāl-i zāhrı olarak mühr-i nübüvvet iclā
48. Omuzında var idi müşkden a'lā mūlar
Yassı yağrınlu idi pādişeh-i her dü serā

Zaḥme'l-'izāmi

49. Cüşsedār idi 'izāmı da ser-ā-ser a'zam
Şānını ḳaplayamaz 'arş u semavāt-ı 'alā

'Able'l-'azudeyni ve'z-zirā'ayni ve'l-esāfili

50. Sāk u uyulḳları sā'idleri bāzūları da
Ḥuşḳ u bārik degil cümlesi ṭolı aḳvā

Raḥbe'l-keffeyni ve'l-ḳademeyni

51. Keff-i ekremleri zeyl-i ḳademini daḫı hep
Vāsi' u pāk ü leṭāfetde idi bi-hemtā
52. Merḥabā itdigi her kim ise anlarda bile
Ṭuyulurdu nice ay rāyiḫa gülden a'lā
53. Mişlini görmedi hiç evvel ü āḫir kimse
Ḥilḳatinde idi ol rāyiḫa-i nūr-efzā

54. Seyf-i zîşân-ı İlähi idi engüşti ile
Kameri eyledi münşakk buyurınca imâ

Sâ'ile'l-eṭrâfi

55. Hâme-veş enmileniñ cümlesi mevzûn u dirâz
Bir şabi oqşasa olurdı te'eddüb-baḥşâ
56. Bilinüp hoş qokısından edebinden o şabi
Oqşamış dirler idi bunu Resûl-i dü serâ

Envere'l-mütecerredi

57. Bedenin açsa olurdı daḥı ḥûb u enver
Olmamışdı ten ü pehlûda daḥı mû peydâ

Daḳîka'l-mesrubeti

58. Sineden nâfına bir ḥat idi ince mûlar
Sâ'ir 'uzvında eṣer olmadı andan aṣlâ

Mütemäsike'l-bedeni

59. Teni aşfâ idi laḥmı da muṭarrâ ḡâyet
Oldı şeyḥûḥat ile tâzeliginden zîbâ
60. Ne tenezzül ne zarar virdi müsinn olması hiç
Nev-be-nev feyz-i Ḥudâ oldı ṭarâvet-ârâ

Žarbe'l-laḥmi

61. Cism-i 'älileriniñ laḥmi ḥafif ise daḥı
Peḳ naḥif itme kıyâs öyle deḡildür zirâ
62. Ne naḥif idi ne ḡâyetle mûlaḥḥam cesedi
Laḥm u şaḥmı mütesâvi idi ol ḥûb-liḳâ

Rab'ate'l-kaddi leyse bi't-tavili'l-bā'ini ve la'l-kaşır'l-müteraddidi

63. Vasaṭü'l-kāme idi ya'nî ne aṭvel ne kaşır

Vasaṭırñ ḥayr idügin ḳaddi de eyler imā

Ve ma'a zālike felem yekün yümāşihî aḥadün yünsebü
ile't-tüli illā ṭālehü

64. Nice aṭvel kişiler gelse berāber yürise

Görinür ḳadd-i mübārekleri andan bālā

Ve ḳāle Ebü Hüreyrete rażıyallāhu te'ālā 'anhu mā-erā eḥaden
eşra'a min-Resüillāhi fi meşyihî keenneme'l-arzu tuṭvā lehü

65. 'Aşḳ-ı Ḥaḳ sūr'at-i meşy ile de yektā itdi

Şevḳ-i būs-ı ḳademi arzı dürerdi güyā

Ve fi şıfatin uḥrā izā-meşā meşā teḳallü'an ḳeennemā yenḥaṭtu
min-sebebin

66. Şerm-i ḥaḳdan yürür iken egiliyordu öñine

Ya'ni yüksekden iner gibi o ḳaddi ra'nā

Ḳālet ümmü Ma'bedin fi ba'zı mā veşafethü bihi ecmelü'n-nāsi
min-ba'idin ve a'lāhu ve aḥsenuhü min-ḳaribin

67. Ḥüsn-i 'ālleri yektā idi dūr u nezdik

Cümle ḥaḳ içre odur ecmel ü aḥsen aḥlā

Ve ḳāle 'Aliyyün rażıyallāhu te'ālā 'anhu fi āḥiri vaşfihi lehü men-
ra'āhu badāheten hābehü ve men ḥāleṭahü ma'rifeten eḥabbbehü

68. Şıfât-ı ḥilm ü vaḳār u şerefi eyler idi

Bi'l-bedāhe gören adamlara heybet ilḳā

69. İḥtilāṭıyla şeref-yāb olarak 'ārif olan

Ḥidmetin eyler idi şıdḳ u muḥabbetle edā

Yeğülû nâ'itühû lem-era kablehû ve lâ-ba'dehû mişlehû
(Kezâ fi'ş-şifâi'ş-şerifi ma'a ba'zî't-takdîmi ve't-te'hir)

70. Vaşf u ta'rif idenler o vücûduñ mişlin
Görmedüm evvel ü âhir diyü eyler inşâ
71. Her nebî vü rüsûlün hilkat ü hulki ahsen
Yine ammâ ki o mecmû'ina fâ'ik haqqâ
72. Cümle aşhâb-ı kirâmı didiler ve'l-hâsil
Şadef-i şun'-ı İlahî'de o dürr-i yektâ

Kâle Rasûlullâhi şallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem ene eşbehü'n-nâsi
bi-Âdeme 'aleyhi's-selâmü ve kâne Ebi İbrâhimu 'aleyhi's-selâmu eş-
behe'n-nâsi bi-halkân ve hulqân

73. Ceddimiz Âdem'e ben cümle-i evlâdından
Didi çok beñziyorum pâdişeh-i her dü serâ
74. Hem didi Hatm-i rusûl kim pederim İbrâhim
Nâsîñ eñ beñzeridür halk ile hilkatde banâ

5. Sonuç

İsmâil Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa, XIX. asırda yaşamış, devletin çeşitli kademelerinde görev yapmış ve daha çok devlet adamı kimliğiyle tanınmış, bunun yanı sıra dînî-tasavvufî eserler vermiş bir şairdir. Özellikle şiirlerinde divan edebiyatı nazım şekillerini ve türlerini kullanmış, eski edebiyat geleneğini sürdürmüştür. Şiirlerinde şâirlik iddiasında bulunmamış, sanat kaygısından uzak, daha çok insanları bilgilendirme amacı taşıyan şiirler yazmıştır.

Âsâr-ı Kemâl, İsmâil Sâdık Kemâl'in önce müstakil olarak yazdığı, daha sonra bir külliyyat hâlinde matbû olarak bir araya getirdiği, dînî-tasavvufî içerikli eserlerinden oluşmaktadır. Bu külliyyat içinde şâir, Hz. Peygamber'e olan sevgi ve sadakatini dile getirmek için biri hilye türünde dört şiir yazmıştır. Anlam bütünlüğü bakımından birbirini tamamlayan bu şiirlerden yalnız birinin başlığında "hilye" ismi geçtiği için yalnızca bu şiir çalışmaya konu edilmiştir.

İsmâil Sâdık Kemâl'in hilyesi tertibi bakımından Hakânî Mehmet Bey'in hilyesiyle aynıdır. Zaten kendisi de şiirin içinde bunu beyân etmiş,

Hakânî'nin hilyesinin doğru, güvenilir olduğunu ve kendisinin de orada anlatılanları aynen kullandığını ancak âcizâne bir şekilde kısalttığını belirtmiştir. Öyle ki İsmail Sâdık Kemâl, şiirdeki başlıkları ve başlık olarak kullanılan hadisleri aynen kullanmış ancak Hakânî'nin 10-15 beyitte anlattıklarını 1-2 beyitte söylemiştir. Şiir, üslup bakımından da aynı özellikleri taşımaktadır. Ancak Hakânî'nin sanatlı söyleyişine ve övgü dolu beyitlerine nispeten İsmâil Sâdık Kemâl, gayet açık ve net bir şekilde Hz. Peygamber'in tasvirini yapmaya çalışmıştır.

Bu yönleriyle şiir, Hakânî'nin hilyesinin bir özeti olmaktan öteye gitmemiştir. Hakânî'nin 712 beyitte anlattıklarını 74 beyitte anlatması bunu açıkça göstermektedir. İsmâil Sâdık Kemâl, bu şiirinde yukarıda belirttiğimiz amacına yönelik bir tutum sergilemiş, insanların Hz. Peygamber'in vasıfları hakkında kısa sürede bilgi sahibi olmalarına yardımcı olmayı amaçlamıştır.

Ayrıca bu manzum eser, bu çalışma ile edebiyat dünyamıza tanıtılarak daha önceki çalışmalarda sehven mensur eserler listesinde yer alan ismi, manzum eserler listesine alınmıştır.

Kaynakça

- ABDÜLKADİROĞLU, Abdülkerim, "İlk Hilye Hattatı Ahmet Karahisarî mi?", *Milli Kültür*, Ankara 1991, Sayı 82, ss. 48-52.
- AKYÜZ, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılap Kitabevi, İstanbul ts. 5. Baskı.
- Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l Ârifin, Esmâü'l-Müellifin, ve Âsârü'l-Musannifin*, MEB Yayınları, C. I, İstanbul 1951.
- BAYDEMİR, Hüseyin, "Özbekistan'da İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim ve Hatem Tay ile İlgili Halk Anlatıları", *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 2009, ss. 109-130.
- Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Yay. Haz. A. Fikri Yavuz-İsmâil Özen, Meral Yayınları, İstanbul 1972.
- ÇELEBİOĞLU, Amil, *Türk Edebiyatında Manzûm Dinî Eserler*, Şükrü Elçin Armağanı, Ankara 1983.
- DERMAN, Uğur, "Hilye-Hat", *DİA*, XVIII, 1998, 47-51.
- DİKMEN, Melek, *Son Dönem Osmanlı Şuarâsından İsmail Sâdık Kemâl Paşa ve Âsâr-ı Kemâl'i*, Fakülte Kitabevi Yayınları, I. Baskı, Isparta 2016.

- ERDOĞAN, Mehtap "Hâkim Mehmed Efendi'nin Manzum Hilyesi," *CÜİFD*, Sivas 2007, XI-1, ss.317-358.
- ERGİN, Muharrem, *Türk Dilbilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 1993.
- ERKAL, Abdülkadir, "Türk Edebiyatında Hilye ve Cevrî'nin *Hilye-i Çâr Yâr-ı Güzîn'i*", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 12, Erzurum 1999, ss.111-131.
- ERŞAHİN, Seyfettin, "Osmanlı Toplumunun Hz. Muhammed Hakkındaki Bilgi Kaynakları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *İslami Araştırmalar Dergisi*, c. 18, sayı 3, Ankara 2005, ss. 335-338.
- İŞİL, Fatih, *Edebiyatımızda Hadîs-i Şerifler ve Âsâr-ı Kemâl'deki Bin Ehâdis Şerhi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Adana 2015.
- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şâirleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1988.
- İsmâil Sâdık Kemâl, *Âsâr-ı Kemâl*, Süleymaniye Kütüphanesi, Düğümlü Baba Koleksiyonu, Nu:66, İstanbul 1867.
- KANDEMİR, M. Yaşar, "Muhammed", *DİA*, XXX, İstanbul 2005, 423-428.
- KARAKUŞ, Yasin, *Âsâr-ı Kemâl'deki Şerh-i Esmâ'-i Hüsnâ, Esmâ'-i Nebî ve Na't-ı Enbiyâ (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Adana 2015.
- KORKMAZ, Zeynep, "Türkiye Türkçesi", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. I, Ankara 2005.
- KUNERALP, Sinan, *Son Dönem Erkan ve Ricâli (1839 – 1922) Prosopografik Rehber*, İsis Press, İstanbul 1999.
- LEVEND, Ağâh Sırrı "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (TDAY) Belleten*, Ankara 1973, ss. 35-80.
- ..... "İslami Edebiyatın Esasları ve Kaynakları", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (TDAY) Belleten*, Ankara 1971, ss. 159-194.
- MENGİ, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.
- Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Yay. Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- ÖZDEMİR, Mehmet, "Türk Edebiyatında Manzum Hilye Türü ve Neccarzâde Rızâ'nın *Hilye-i Hâce Bahâüddîn Şâh-ı Nakşibend'i*", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2012 Volume 7/3.

- ÖZKAN, Mustafa, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul 2009.
- PAKALIN, M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1983.
- PALA, İskender, *Hakânî Mehmet Bey, Hilye-i Saadet*, Kapı Yay., İstanbul 2016.
- PEKOLCAY, Necla, Selçuk Eraydın, Mustafa Tahralı, Mustafa Uzun, Hüsrev Subaşı, *İslamî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş*, Dergah Yayınları, İstanbul 1981.
- SUBAŞI, Hüsrev, "Ayaşlı Esad Muhlis, Sadullah ve Kemâl Paşaların Hattatlığı ve Sanat Değeri", *Ayaş ve Bünyamin Ayaşî*, Kariyer Matbaacılık, Ankara 1993.
- ŞENER, Halil İbrahim - YILDIZ, Alim, *Türk İslâm Edebiyatı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2008.
- ŞENER, Halil İbrahim, "Âsâr-ı Kemâl'de Yer Alan Manzum Esmâ'-i Hüsnâ", *DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir 1987.
- TATLI, Bekir, "İsmail Sâdık Kemâl'in Âsâr-ı Kemâl'deki Hadisçiliği", *Dini Araştırmalar*, Cilt : 18, Sayı : 46, ss. 45- 65, Ocak-Haziran 2015.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.
- TOPALOĞLU, Bekir, "Esmâ'-i Hüsnâ", *DİA*, XI, İstanbul 1995, 404-418.
- SÜREYYA, Mehmed, *Sicill-i Osmânî veya Tekire-i Meşâhir-i Osmaniye*, Yay. Haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- UZUN, Mustafa, "Hâkânî Mehmed Bey", *DİA*, XV, İstanbul 1997, 166-168.
..... "Hilye", *DİA*, XVIII, İstanbul 1998, 44.
- Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1973.
- YARDIM, Ali, "Hz. Peygamber'i Anlatan İlim Dalları ve Şemal Nevi", *Diyanet Dergisi*, 1989 c. 25, Sayı 4, s.213-220
..... "Hilye-i Saadet, Peygamber Efendimizin Yaratılış Güzellikleri", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, İzmir 1978, Yıl 7, Sayı 4, s. 15.
- YAZAR, Sadık, "Seyyid Şerîfî Mehmed Efendi ve Hilyesi" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2007 Volume 2/4.
- YILMAZ, Ali, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012.

Verse Hilye in Asar-i Kemal of Ismail Sadik Kemal One of the Poets of 19th Century

Citation / ©- Karakuş, Y. (2018). Verse Hilye in Asar-i Kemal of Ismail Sadik Kemal One of the Poets of 19th Century, *Çukurova University Journal of Faculty of Divinity*, 18 (1), 569-595.

Abstract- *Islam has manifested itself in the shaping of literary life of the Turks as it is in every area of Turkish life, and has been influential in the emergence of a wide variety of literary genres that deal with religious issues. One of those kinds is hilye which containing Hz. Muhammed's appearance and personality. In our classic literature, poetic styles of hilye genre that deals with Hz. Mohammed's physical and spiritual portrait has emerged at the 16th century and many example works were created in this period. Hilye in Turkish culture has been given great importance. It has been said that people who memorized hilye will received the rewards and will be happy. If kept the hilye at home or workshop, it was believed that would protect them from the various evils of that place, carrier would be protected from accidents and evils. This study is examined Âsâr-ı Kemâl's "hilya" which was written by Ismail Sadik Kemal b. Muhammad Pasha, a poet who lived in 19th century and gave religious - mystical works. It is given an overview of the author's life, his works and literary personality, especially is given information about the Âsâr-ı Kemâl' which is into the subject of our study. Brief information is given about the "hilya", which was written by poets for voicing to Hz. Prophet (s.a.s.). Than, Ismail Sadik Kemal's work is examined in terms of form and content and than have been transcribed at the end of the study. Erroneously, Ismail Sadik Kemal's work is included in the list of prose work in previous study. With this study, declared to science world, Ismail Sadik Kemal's work is a poetry.*

Keywords- *Ismail Sadik Kemal b. Muhammad Vecihi Pasha, Âsâr-ı Kemâl, hilya, poetic*